

www.moulanoviolencia.net
moulanoviolencia@fespinal.com

Un projecte de

CJ Centre d'estudis
Cristianisme i Justícia

 Grup de Treball en
Noviolència Cristiana
Centre d'Estudi Cristianisme i Justícia

Amb el suport de

espai
societat
oberta

ICIP

 Ajuntament de
Barcelona

WVW
ACT International Institute
for Nonviolent Action

Unitat didàctica 3

EL MITE DE LA VIOLENCIA JUSTICIERA

MOU
la noviolència

Grup de Treball en

Noviolència Cristiana

Centre d'Estudis Cristianisme i Justícia

Centre d'estudis

Cristianisme i Justícia

«*Mou la noviolència*» és una aposta pedagògica per iniciar processos de transformació personal davant dels conflictes que vivim, concretant estratègies no violentes que desencallin situacions de bloqueig. Aquesta eina consta d'una sèrie de vídeos acompanyats de les corresponents unitats didàctiques, per tal que els/les guies disposin de material i orientació per treballar-ho en tres trams d'edat: infants, joves i adults. Les dinàmiques d'aquest document es classifiquen en mòduls, els temes dels quals estan ordenats segons la seva aparició en el vídeo. Aquesta proposta està pensada per ser treballada en grups, acompanyats per algú amb capacitat d'aprofundir cada tema.

Accedeix a tot el material

www.moulanoviolencia.net

Cada unitat didàctica incorpora un seguit de material associat accessible des de la pàgina web del projecte: www.moulanoviolencia.net. El material d'aquesta unitat específica es troba a: <https://moulanoviolencia.net/U3>

Bibliografia

CHE NOWETH, E. I STEP HAN, M. (2011). [Por qué la resistencia civil funciona. La lógica estratégica del conflicto no violento](#). New York: Columbia University Press.

CLARK, H. (ED.) (2011). *La força de la gent. Resistència no armada i solidaritat global*. Lleida: ICIP i Pagès.

GALTUNG, J. (1996). *Peace by Peaceful Means: Peace and Conflict, Development and Civilization*. Oslo: SIPRI.

LUTHER KING JR, M. (2016). *El crit de la consciència*. Barcelona: ICIP i Angle.

MULLER, J.M. (2015). [Entrar en l'època de la noviolència](#). Barcelona: ICIP.

MOUNA, M. (2015). [Del consol a la noviolència](#). Barcelona: ICIP.

NODDINGS, N. (2016). *Educació per la pau. Com arribem a estimar i a odiar la guerra*. Barcelona: ICIP i Pagès.

WINK, W. (1998). *The Powers that Be: Theology for a New Millennium*. New York: Doubleday.

La totalitat d'aquest llibre, tant el contingut com el disseny estan sotmesos sota llicència <<Reconeixement-No comercial-Obres derivades>> que podeu consultar a la xarxa a <https://creativecommons.org/licenses/?lang=ca>

Creació de continguts: Xavier Garí de Barbarà, Marta Burguet Arfelis, Joan Morera Perich, Álvaro Medallo Domínguez

Disseny i maquetació: Arantza Cadenas Aran i Pilar Rubio Tugas

Producció audiovisual: NereuStudio

Hi ha una manera més eficaç?

El criteri d'eficàcia de la violència sol ser sempre el mateix: vèncer és guanyar la batalla. Però, de fet, el vençut esperarà l'ocasió de rearmar-se i tornar a lluitar. El criteri d'eficàcia de la noviolència, en

canvi, és una situació de guanyador-guanyador on la pau pugui mantenir-se definitivament. Aquesta eficàcia requereix preparar l'estratègia amb més temps i esforç, però el resultat a llarg termini compensa! Parleu d'aquests arguments:

- **La noviolència en xarxa és més eficaç que aplicar violència a qui fa el mal.** Podem recuperar l'estudi de Chenoweth i Stephan (tractat al capítol 6) per valorar-ne les dades d'eficàcia de la noviolència en conflictes internacionals. En conflictes escolars, el programa KiVa contra l'assetjament es fonamenta en una convicció: castigar l'assetjador no és eficaç, mentre que treballar des de la noviolenta el context del grup sí que ho és. Valoreu-ne els resultats:

armat però sense convicció interior acaba derrotat. Les armes són consumibles de la por, sempre superables per armes més letals, i així es perpetua l'aniquilació. La força interior, en canvi, és indestructible. La tossuderia a resistir pacíficament és motor d'erosió en els propòsits d'aquell qui fa el mal. Comenteu el poema *Invictus* de William Ernest Henley, posant-lo en context dels vint-i-set anys de presó que sofrí Nelson Mandela. Podeu comentar també la frase de Mohandas K. Gandhi: «Em pots encadenar, em pots torturar, fins i tot pots destruir aquest cos, però mai podràs empresonar-me la ment».

- **La noviolència salva totes les parts,** no només una, com fa la violència. Per això, perquè és inclusiva, obté un resultat clarament més eficaç.
- **La noviolència canvia les regles del joc,** mentre que la violència sotmet amb les seves pròpies regles del joc. Si les regles d'un joc són destructives, canviar-les és més eficaç que utilitzar-les.
- **La noviolència afronta l'arrel del conflicte,** mentre que la violència només reacciona esclafant-ne les conseqüències, i per això és menys eficaç. A través de les 3 R la noviolència és capaç de fer avançar les causes d'un conflicte bloquejat: la resistència pacífica (inclou desarmar el cor de l'agressor), la resiliència (inclou la gestió de sofriment intern) i finalment la reconciliació (inclou el perdó constant a l'agressor).

18 Programa KiVa

- **La noviolència es basa en la força interior, impossible de trencar, a diferència de la violència, que es basa en armes.** Això fa que s'acusí la noviolència de feble, perquè en no ser tangible, sembla que la determinació personal no tingui consistència. Malgrat tot, un exèrcit ben

Violència justiciera

■ INFANTS

Es planteja un debat als infants. La situació és la següent: en Quim pega reiteradament els seus germans/es i companys/es. Com es pot intervenir en resposta? Què fem si la persona no fa cas i continua fent mal als altres? Cal guiar el debat amb l'objectiu que el grup proposi alternatives creatives per generar un canvi d'actitud de l'agressor. En cas que algú digui que es pot pegar en Quim, caldria plantejar aquests interrogants:

1. El fet de pegar-li assegura que en Quim entendreà per què cal no fer-ho?
2. Que algú es posi violent justifica que els altres també ens hi hàgim de posar?
3. La violència no genera sempre més violència?

Al final, la resolució del conflicte es pot explicar amb aquesta metàfora: des de quan el foc s'apaga amb foc o l'aigua asseca un espai mullat?

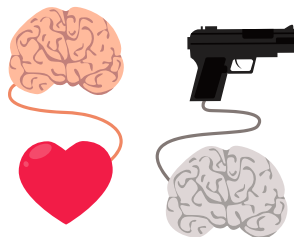
■ JOVES

Es fa un cercle gran i un dels membres es queda al mig. Es dona un tub d'espuma (de piscina) a algú del cercle. Qui està al centre ha de procurar no ser atrapat/da per qui té el tub, i en la fugida ha de passar per sota de les cames d'algú del cercle. Qui té el tub ha d'intentar atrapar-lo, però quan el perseguit hagi passat per sota de les cames d'algú, s'intercanvien els rols: el perseguidor es converteix en perseguit, la persona amb les cames obertes agafa el tub i fa de perseguidor, i l'antic perseguit la substitueix en el cercle. No es pot passar dues vegades per les cames de la mateixa persona. El joc acaba quan tothom ha estat perseguidor. Després seiem per compartir: què se sent com a perseguidor o com a perseguit? Com sortir d'aquesta dinàmica infinita perseguidor-perseguit en un conflicte real sense fer servir la violència justiciera (és a dir, sense represàlies recíproques)?

■ ADULTS

Un jove amb ideologia política i fart d'injustícies del sistema fa esclatar una bomba i causa 75 morts i 250 ferits. El jutge i el jurat popular decideixen segons la llei del país la pena de mort per delictes de terrorisme. La pena de mort...:

- És un acte de venjança, o de justícia? Està justificada en algun cas?
- Què solucionarà i a qui beneficia?
- On hi ha violència justiciera: en la llei, en la decisió, en la gent que ho troba normal?
- Hi ha alguna solució en què totes les parts es beneficiïn i ningú més mori?

La persona que guia mostrarà com cal decidir des de la intel·ligència i no des de les vísceres: la mort d'algú mai repararà la pròpia pèrdua, i en canvi generarà un terrible sofriment a altres innocents que són propers al condemnat.

AVALUANT EL PROCÉS NOVIOLENT...

Guies un grup? Et convidem a prendre notes de com està evolucionant des de l'inici de les activitats:

- Els està canviant alguna cosa en la manera de comprendre i transformar els conflictes? Anota'n alguna.
- Com es comporta el grup?
- Quines àrees convé treballar encara?
- ...

9

Ser violent és ineficaç

Dins d'un conflicte, què consideràriem una resolució *eficaç*? Parlem-ne:

- Si es produeix el més ràpid possible.
- Si arriba al final amb el menor nombre de víctimes.
- Si minimitza la quantitat i la qualitat del sofriment infligit.
- Si redueix al màxim la probabilitat que el conflicte torni a esclatar.
- ...

Si hem de mesurar l'eficàcia d'alguna estratègia (violenta o noviolenta), cal tenir en ment totes aquestes variables!

■ INFANTS

Mireu la història de l'Àlicia, en Martín i en César. Per què creieu que tots segueixen les propostes d'en César contra en Martín? Què fa canviar l'actitud de l'Àlicia? Us està passant alguna cosa semblant a la classe, entre amics, en la família...? Analitzem què compensa, si fer assetjament o fer pinya junts: com defineix l'Àlicia la seva classe al final del vídeo? (diu que hi ha *bon rotllo*, per tant és més «eficaç»)

altres? Quants després de canviar d'actitud? Fer notar als infants que, de fet, la violència et porta més problemes, i ser amable t'obre portes. A més, si som amics sumem esforços, i això fa arribar més lluny del que pot fer un de sol: rescatar Captain Canine

■ JOVES I ADULTS

Imprimiu en pòster gran aquests tres diagrames. Deixeu uns minuts perquè tothom pugui mirar-se'ls i comprendre'n les dades:

- [14 Nombre de morts en conflictes \(1400 dC-2000 dC\)](#)
- [15 Les 100 pitjors atrocitats de la història \(400 aC-2000 dC\)](#)
- [16 Morts per armes de foc comparats amb l'estoc d'armes en civils \(2018\)](#)

Malgrat que el nombre absolut de morts en guerres s'ha reduït notablement des del 1945, el que l'estratègia violenta ha produït en la història és esgarrafós. En podríeu treure conclusions? Ara escolteu aquest vídeo d'Erica Chenoweth:

O mireu algun fragment del documental

12 No Juegues Conmigo

13 Bully

Mireu la història de Lupi i Billy Quants amics tenia en Billy quan feia la vida impossible als

17 Erica Chenoweth

Bowling for Columbine (2002). ALS EUA el 2016 hi havia el 5 % de la població mundial, però en canvi contenia el 31 % de tiroteigs massius al món. Partint d'aquestes dades i del tercer gràfic, diríeu que és eficaç armar-se? El món millora o empitjora, protegint-se amb armament?

El que per a mi és solució, per a l'altre és un problema

CONSIDERA LA FRASE:
«GUANYEM JUSTÍCIA MÉS RÀPIDAMENT
SI PRACTIQUEM JUSTÍCIA A LA PART
CONTRÀRIA» (M. GANDHI).

■ INFANTS

Proposem que s'estirin tots per terra, en la postura que desitgin però recolzats a terra. Un cop han triat la postura, han de quedar-s'hi quiets i amb els ulls tancats, a excepció de quatre persones que no estan a la sala mentre la resta s'estiren. El guia indica a aquests quatre que, per parelles, entrin a la cambra. De cada parella, un dels components es lligarà un mocador als ulls i l'altre l'agafarà de la mà per dirigir-lo per l'espai. L'objectiu és que qui té els ulls oberts pugui conduir l'invident fins a agafar una capsa que trobarà en algun lloc. En finalitzar l'activitat, fem reflexionar els infants: l'invident i la persona que el guiava, veien tots dos «el món» de la mateixa manera? Mostrar com allò que per al vident era el camí, per a l'invident era un problema. Què ha de fer l'invident si està convençut que el qui hi veu està ben equivocat? Podem ser cecs, nosaltres, en algunes baralles o conflictes? Què hauríem de tenir en compte?

■ JOVES I ADULTS

Es llança el repte de poder tractar en públic i sense «encendre'ns» un conflicte proper en què ens sentim dins d'una de les parts. Considerem tantes dades com sigui possible per entrar en matisos. S'escullen quatre persones que pensin de maneres diferents sobre el tema. Un per un exposa la seva solució, què creu que podria portar a la pau definitiva. Un secretari resumeix en una frase cada una de les quatre propostes. A continuació, es demana un exercici col·lectiu: pensem com ho viurà a nivell familiar, social, polític, personal... el col·lectiu més perjudicat per cada una d'aquelles solucions. Serà solució, per a ells, o serà un nou problema? De quina manera podria minimitzar el perjudici de l'altre, per tal que quedi més satisfet amb la solució?

El mite en la nostra història

Fixa't en els herois nacionals del teu territori o escull-ne algun d'aquí i busca'n informació.

Grècia → Alexandre Magne (356 aC-323 aC)
 Roma → Gai Juli Cèsar (100 aC-44 aC)
 Mongòlia → Genghis Khan (1162-1227)
 Egipte i Síria → Salah-ad-Din (Saladí, 1138-1193)
 França → Napoleó Bonaparte (1769-1821)
 Espanya → Rodrigo Díaz de Vivar (El Cid Campeador, 1048-1099)
 Catalunya → Guifré I de Barcelona (El Pelós, 840 - 897)
 Escòcia → William Wallace (1270-1305)
 Veneçuela → Simón Bolívar (1783-1830)
 Mèxic → Pancho Villa (1878-1923)
 Cuba → Ernesto Guevara (1928-1967)
 EUA → George Washington (1732-1799)

Al llarg de la història, l'heroi ha estat presentat com el poder perfecte. Però fixem-nos que:

- La seva fortalesa el torna violent i prepotent.
- És sobretot presentat com a masculí, i si és una dona se la sol «masculinitzar» perquè la feminitat no s'accepta com a valor.
- Necessita tenir un enemic i és insensible al seu dolor.
- No busca el consens i menys el diàleg, sinó que colpeja i esclafa.
- Es converteix en un tòtem del grup, símbol que exigeix unitat: tota discrepància suposarà contradir el tòtem, i haurà de ser destruïda.

Dividim el grup en dos: la meitat s'informa del perfil d'alguns dels herois violents i cadascú el presenta als altres. L'altra meitat busca i presenta el perfil de líders pacífics de les mateixes nacions però que hagin destacat

per alguna acció NOviolenta. Després de compartir aquestes informacions entre tots, avaluem:

- Per què només estudiem com a herois els qui segueixen el mite de la violència justiciera?
- Fem una llista de noms de carrers i monuments propers que tinguin a veure amb personatges militars o violents. És llarga o curta? Per què?
- Si valorem la pau i no volem la guerra, com és que només els qui utilitzen mitjans militars són els més recordats com a referents culturals i històrics?
- Quantes persones ha matat el líder que tenim per heroi? Quantes n'ha matat algú que considerem criminal i que ara és a la presó? Què ens fa pensar?
- Podríem inventar iniciatives concretes per canviar el tipus d'educació i de referents que donem als infants?

■ INFANTS

En Quim sempre ha envejat el mòbil que té el seu amic Hazam. A casa no li poden comprar un d'aquesta gamma, és massa car. Però en Quim sap que no pot pas robar-li. La llei no l'hi permet. Què pensarien els seus pares si gosés fer-ho! Què pensaria la gent d'ell! De cap manera. Però avui en Hazam s'ha deixat el mòbil damunt la taula. La classe és buida. Ningú se n'ha adonat. Ningú el veu. En Quim s'hi pensa uns quants cops. Què hauria de fer? Què faries tu? Què el mourà a fer el que faci?

■ JOVES

La Fátima i en Ciscu s'han enamorat. Ella ha decidit amagar-ho al seu marit i mirar de sostenir una relació paral·lela, i en Ciscu s'hi avé. Queden de tant en tant, alguna sortida de capvespre, algun sopar... Han pensat de poder fer una escapada de cap de setmana. La Fátima demana a una amiga poder-la utilitzar com a tapadora davant del seu marit, i dir que, la sortida, la faran elles dues. Què hauria de fer, l'amiga? Què faries tu? Canviaria la teva resposta en funció de la possibilitat que algú ho arribés a

descobrir? Es tracta d'una decisió autèntica i transparent?

■ ADULTS

La Mariona està contenta a l'escola on treballa. Té complicitat amb l'alumnat i hi treballa a gust. La seva cap la valora molt. Ahir va trobar-se amb la mare de la Sheila, una alumna de 2n d'ESO, amb qui són amigues de fa anys. Estava molt queixosa amb la manera que l'escola lidera un projecte. La Mariona comparteix el criteri de la mare de la Sheila, però sap que si li reforça la crítica no està jugant a favor seu ni de la institució amb què treballa. Si li expressa que hi està d'acord, se sent malament. Si defensa l'escola, sent que traeix les seves pròpies conviccions. Què hauria de fer? Què faries tu? Canviaria la teva resposta en funció de la possibilitat que algú ho arribés a descobrir?

El guia reforçarà les preguntes finals de tal manera que es posi en evidència quin criteri regeix quan optem per trepitjar o no l'altre (el *deure* moral), o bé allò que vull «per convicció» (el *cor*). Hi ha maneres d'integrar amb honestat el que toca (*deure*) i el que volem (*cor*)? El guia pot suggerir-ne una: més comunicació. Canviaria la resposta si fos possible que d'altres descobrissin la meua manera d'actuar? Ens movem per por de la llei o ens movem per conviccions personals? Igualment caldrà valorar si les nostres accions noviolentes s'aferren a convenciments (*cor*) o a convencions socials (*deure*) que en el fons no ens creiem. Soc capaç de ser contracultural?

7

Com decidim segons el mite?

DAVANT QUI PRACTICA EL MAL. Sovint prenem decisions de manera accelerada, i les respostes lentes són titllades de «massa reflexives». Malgrat això, la visceralitat que hem analitzat en el capítol 4 porta a decisions precipitades i sovint catastròfiques, que perpetuen l'obediència cega al mite de la violència justiciera respirat en l'ambient.

■ INFANTS (majors de 10 anys)

Visionem la pel·lícula *El nen amb el pijama de ratlles* (2008). Proposem als infants que inventin possibles finals diferents i els representin. Com podria haver acabat la història d'altres maneres? Què ens duu a pensar en aquestes altres opcions? Com hi expressen les emocions? El guia orientarà la reflexió cap a l'exploració d'arguments que els infants utilitzen per justificar l'ús de la violència.

■ JOVES I ADULTS

Proposar un cinefòrum a partir de la pel·lícula *Cadena perpètua* (1994) o *La capsa de música* (1989). Proposar un debat a partir de temes com:

- Si em trobés en la situació de l'advocada de la pel·lícula *La capsa de música*, quan conegués la veritat dels fets del meu pare, canviaria la meua visió sobre la condemna que té?
- La gravetat dels motius pels que el protagonista de *Cadena perpètua* està condemnat, creus que pot ser atenuada en algun moment?
- De quines maneres creus que tu també «mates» persones del teu voltant? (no tota mort és física; podem exterminar amb murmurs o invisibilitzant)

PER ALLIBERAR ANGOIXES. Per què consumim violència per gaudir? Sovint, per desconnectar del cansament, l'excés de feina, la tensió d'algunes relacions... cerquem un consum compulsiu. Imagina't sortint d'una situació de molta tensió. Què fas? Anar de compres, connectar-te compulsivament al mòbil, veure sèries que no fan pensar, pintar mandales, anar a córrer, trucar l'amic/ga que tot ho aguanta, plorar desconsoladament, donar cops a un coixí, escriure tot el que se t'acut, capbussar-te en un treball creatiu (pintura, dibuix, poema...), quedar per fer una cervesa, buscar algun consumible addictiu...? L'efecte *plaer* que el nostre cervell enregistra després d'un consum de violència substitueix el *plaer* que podem obtenir també per altres vies no violentes. A banda de proporcionar-nos plaer, i segons les característiques del nostre cervell, l'exposició freqüent a la violència ens inculca progressivament addictius psicopatològics: solidificació de patrons reactius, necessitat de cridar l'atenció, agressivitat verbal, conductes violentes, dèficit d'autoestima, ansietat i estrès posttraumàtic, símptomes depressius, problemes de relació i aïllament, somatitzacions... Així ens ho revelen estudis científics com el [08 Proyecto de Investigación DETECTA](#) o la investigació *Reactions to Media Violence: It's in the Brain of the Beholder*.³

Per què no desobeïm la visceralitat i decidim, doncs, un plaer no violent?

3. Article sencer en anglès: [09 Reactions to Media Violence...](#), resum divulgatiu en anglès: [10 Impact of violent media on the brain](#) o en castellà: [11 El impacto de las imágenes violentas...](#)

La violència ens enganya: verins i antídots

VERÍ: Només hi ha bons i dolents, els bons som nosaltres i els dolents són inhumans.

ANTÍDOT: Llegiu i comenteu en grup:

02 Pandillero

Què mou els membres d'una banda a fer-se'n? Què hi troben dins? Tenint en compte els seus actes, però també els testimonis de l'article, creieu que els integrants són plenament «dolents»? I nosaltres, som completament «bons»?

James Gilligan, psiquiatre de la Universitat de Harvard ha treballat 25 anys a les presons, i parla així de la violència en la gent que hi ha conegut:

03 James Gilligan

Pot ser, doncs, que els «dolents» siguin humans? Què motivava els seus actes?

VERÍ: Serem salvats si destruïm els dolents, perquè són irrecuperables, i és inútil intentar res més.

ANTÍDOT: Comenteu en grup el testimoni d'aquest matrimoni jueu:

04 Michael & Julie Weisser

Com podem concloure si una persona és o no recuperable? Imagina ara els lligams d'afecte del gran dragó amb la seva família, amics o éssers estimats. Com se sentirien en conèixer el comportament dels Weisser? I si fos assassinat o condemnat a mort? Per una pau definitiva, doncs, és millor recuperar qui agradeix tot tocant-li el cor, o bé projectar-li violència i represàlia? Quina opció rebota i escampa la violència, i quina l'absorbeix?

VERÍ: La violència salva, resoldrà el conflicte: és l'únic mitjà amb suficient poder per ser útil

ANTÍDOT: Pensem: Un estudi² que Chenoweth i Stephan van elaborar el 2011 analitza 323 conflictes internacionals entre el 1900 i el 2006. Segons els mitjans de resolució, un 26% dels conflictes afrontats violentament van assolir el seu propòsit, mentre que un 53% dels conflictes afrontats no violentament van assolir el seu propòsit. Es pot fonamentar que la violència és l'únic que té suficient poder per a ser útil en els conflictes? La violència deixa una relació sana i duradora entre les parts, quan venç esclafant? Es pot parlar de «conflicte resolt violentament»?

VERÍ: Tots tenim dret d'expressar el dolor sofert en forma de violència

ANTÍDOT: Mirem algun d'aquests tres vídeos breus:

05 Crianza sin violencia

06 A trip to the furniture store...

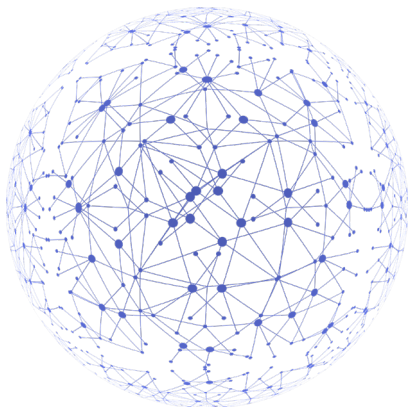
07 Hammers

Ser pares no és fàcil, i donar respostes ideals i immediates als fills no s'aconsegueix sempre amb la mateixa paciència. Però davant del cansament, respondre per sistema amb crits o brusquedat, quin missatge els comunica? Com creieu que reaccionaran a l'escola, davant dels conflictes?

2. CHENOWETH, E., STEPHAN, M.J. (2008). Why Civil Resistance Works. The Strategic Logic of Nonviolent Conflict, *International Security*, 33(1), pp. 7–44.

Ha salvat el nostre món?

Prenem d'entre la nostra cultura o ambient una història de ficció que parli d'un heroi que salva el món. Analtzem les característiques que té:

- Quin és el seu poder principal?
- Com sol actuar per salvar el món?
- Amb quin grau d'humanitat mostra els seus enemics? És a dir, són persones que opten pel mal degut a circumstàncies concretes, potser difícils? O bé són més semblants a monstres sense compassió?

Ara repartiu a tres participants aquests rols. Segons l'edat, podrien escenificar-los davant la resta del grup en una escena conjunta:

- **Heroi.** És fort, llest, ràpid, està segur que el seu poder és superior, que cal destruir els dolents per salvar el món.
- **Víctimes 1 i 2.** Són febles, sofreixen, odien el tirà que li fa la vida impossible, voldrien eliminar-lo però no poden. Confien cegament en l'heroi, que els alliberarà de l'enemic.

- **Tirà.** És malvat, aparenta ser totpoderós, fa el que li dona la gana, sotmet tothom a través de la por. Gaudeix fent patir els altres.

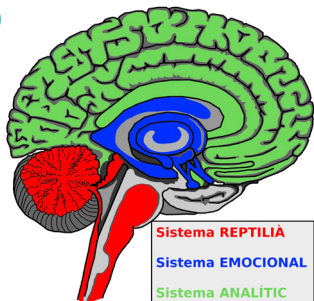
Entren en escena tres personatges més, a qui se'ls reparteixen aquests nous rols. Se'ls pot proposar fer un monòleg en públic dels pensaments que tenen mentre interactuen amb els altres. Se'ls dona un temps fix (2-3 min.):

- **Mare de l'heroi.** Estima molt el seu fill, n'està orgullosa, però alhora és patidora, i pensa que un dia arriscant-se tant prendrà mal quan ajuda la gent.
- **Mare del tirà.** Veu el mal que està fent i li dol molt, se sent culpable de no haver-lo format millor, i voldria recuperar-lo perquè l'estima. El renya, però el seu fill es molesta, ni en fa cas, i la sol fer fora.
- **Filla del tirà.** Veu en el seu pare un referent. Té altres amigues de la seva edat, i algunes pateixen l'opressió del seu pare: això la descol·loca. Amb tot, li agradaria ser com ell, tenir tant de poder i poder fer també el que li dona la gana.

Finalment, imaginem tots la «situació idíl·lica»: l'heroi salva el món, com en la història de ficció que hem analitzat al principi. Com se sentiria cada personatge? (potser podrien dir-ho ells mateixos). La mare i el fill del tirà es conformarien amb un món salvat així? Quines han estat les conseqüències imposades per a ells? S'acompanya a descobrir com la ficció és simplista: la salvació assolida per armes és només temps d'espera per al rearmament fins a un nou atac.

El mite a la nostra cultura

01

El metge nordamericà Paul D. MacLean va presentar¹ un model que aportava dades al funcionament del cervell humà en tres sistemes interconnectats:

- **Sistema REPTILIÀ** (trunc i cerebel). Dominant en rèptils, antic i ràpid, encarregat del reflex-resposta, de fisiologia inconscient, de supervivència...
- **Sistema EMOCIONAL** (sistema límbic, regulat per l'amígdala). Més present en mamífers, encarregat d'emocions, motivacions, memòria, relacions socials...
- **Sistema ANALÍTIC**: centrat al neocòrtex. Més desenvolupat en humans, encarregat de comprensió, pensament abstracte, coordinació motriu, llenguatge...

L'agressivitat o la sexualitat, per exemple, són pulsions que tots tenim desplegades entorn del sistema reptilià, i que es poden exterioritzar en actes constructius o bé destructius. Però el sistema analític sovint pressiona l'emocional i el reptilià a callar per mantenir una

imatge ideal racional i socialment acceptada. Aquesta relació d'inhibició afecta la conducta: per a descansar necessitem poder viure, sense risc personal, tot allò que ens hem censurat. Ens pot passar que, per gaudir d'una estona de repòs, necessitem consumir pel·lícules d'extrema violència o bé pornografia. Això sembla un índex de la falta d'integració entre els tres sistemes del cervell i, per tant, aquesta situació no ens permet ser prou lliures, sinó esclaus de les pròpies pulsions.

Activitat: Segons l'edat, explica aquests tres sistemes del cervell. Ompli la pissarra de consumibles d'oci relacionats amb la violència, que el grup utilitza per a descansar: títols de pel·lícules, noms de videojocs, sèries de TV, llibres, experiències tipus *pinball*... Descriuiu-los. Llavors, plantegeu les següents preguntes:

- Tenen alguna similitud amb l'argument del mite de la violència justiciera?
- Per què necessitem experiències de violència per gaudir o descansar?
- Consumir aquest tipus d'oci pot exercitar-nos més el sistema reptilià, i canviar-nos per tant la manera de reaccionar? (imposant, essent possessius, territorials...)
- Com podem integrar el sistema reptilià sense haver de necessitar estones de consum desinhibit per satisfer els instints? Es pot acollir la pulsio sense actuar-la, simbolitzant-la i decidint-la nosaltres?

1. MACLEAN, P. D. (1990). *The Triune Brain in Evolution: Role in Paleocerebral Functions*. Berlín: Springer.

Com podríem integrar una resposta que no sigui esclava de les emocions?

Sobrevivim gràcies a la violència?

Comencem la reunió amb aquesta frase al mig: «El que assegura la supervivència de l'espècie humana és la violència». Al costat, hi situem una definició per tenir tots el mateix punt de partida: «Violència és tota agressió de gest o paraula que pretén danyar un ésser viu». Arran de la primera frase, proposem tres etapes de treball, adaptant-les totes a l'edat del grup:

1. Sense dir res, amb una música tranquil·la de fons, convidem a expressar què els suggereix la primera frase sense fer ús de la parla. En silenci. Disposen de papiers de mides diferents, colors, pintures, retoladors, gomets, trossos de roba... el material artístic que se'ns acudeixi. Un cop finalitzat, no en traiem conclusions ni debatem. Durant uns minuts visualitzem el que els altres han expressat. No és una activitat racional sinó d'expressió lliure.
2. Després d'una estona d'haver donat volada a la imaginació artística i silenciosa amb la primera frase, els participants s'apleguen en petits grups i els proposem escenificar una situació de conflicte que els hagi vingut al cap en escoltar aquella

frase. L'activitat es farà independentment de l'anterior. Aquí sí que han de conversar, posant en comú una situació suggerida, per teatralitzar-la.

3. Reflexionem ara sobre les expressions anteriors, segons les edats dels participants. El guia cercarà la manera d'interpel·lar-los:

- Existeixen situacions que només es puguin resoldre amb violència?
- Quina violència hi ha en les regles del joc d'alguna de les situacions que s'han escenificat? S'han usat mitjans violents per arribar a solucions pacífiques? Que les solucions siguin pacífiques, justifica l'ús dels mitjans violents («el fi justifica els mitjans»)?
- Canviem ara la frase per una de contrària: «El que assegura la supervivència de l'espècie humana és l'amor». Hi estem d'acord? Quins exemples trobaríem?
- Si és cert que l'amor ens assegura la supervivència, pot ser la violència innecessària o poc necessària per a subsistir?
- En perspectiva, què ens ajuda més a sobreviure, l'amor o la violència?